

Вітер

1

П'ятниця, 10 березня

Перед бурею завжди буває мить, коли здається, що вітер передумав. Він грається в домашній затишок, бавиться із цвітом на деревах, дражнить дощ з похмурих сірих хмар. Та в цю мить грайливості вітер найжорстокіший і найнебезпечніший. Не потім, коли падають дерева, а цвіт — то лише промокальний папір, що забиває собою зливи та струмки. Не тоді, коли будинки складаються, наче карткові, а стіни, що здавалися твердими та надійними, рвуться, мов папір.

Ні, найжорстокіша мить — завжди та, коли гадаєш, що *можеш* бути в безпеці; що, мабуть, вітер нарешті полинув; що, мабуть, можна знов будувати щось таке, що не звіє. І в таку мить вітер стає найпідступнішим. Саме тут починається горе. У мить, коли очікуєш радості. Демон надії у скриньці Пандори. Мить, коли какао-біб точить свій аромат у повітря: запах горіння, спецій і солі; і крові; і ванілі; і болю душевного.

Колись я вважала це мистецтво простим. Виявляти нешкідливу поблажливість. Та нарешті затишила, що *жодне* потурання не є нешкідливим. Франсіс Рейно міг би мною пишатися. Сорок років відьма, а тепер, нарешті, стала пури-танкою.

Зозі де л'Альба зрозуміла б. Зозі — колекціонерка сер-дець, чиє обличчя досі являється мені у снах. Іноді я чую її голос на вітрі, цокіт її черевичків по бруківці. Іноді питаю себе: де вона, чи досі згадує про мене. Жодне потурання не є нешкідливим, вона це знала. Єдине, що важить врешті-решт, — це влада.

Вітрові байдуже. Вітер не судить. Вітер інстинктивно за-бере все, що може, — все, що треба. Знаєте, я теж такою була. Насіння розлітається з вітром, пускає корені, знову стає насінням, перш ніж рушити далі. Насіння не лишається при материнській рослині. Воно летить, куди вітер несе.

Візьміть мою Анук, якій зараз двадцять один: зникла туди ж, куди й усі діти, коли сліднують за Щуроловом. Колись ми з нею були такі близькі. Нерозлучні. І все ж я знаю, що дитина — це позика, яку одного дня доведеться повернути світові, щоб вона росла, вчилась і закохувалась. Колись я гадала, що вона може залишитися тут, у Ланскне-су-Танн, що її втримає Жанно Дру — ну, і, звісно, *chocolaterie* та обіцянка безпеки. Але все вирішив Жан-Лу Рембо з Парижа. Жан-Лу, хлопець із дірою в серці. Чи заповнила її Анук? Я знаю тільки, що вона залишила діру в моєму серці — діру, яку не заповнить і весь шоколад Мексики, простір у формі маленької дівчинки з темними, мов океан, очима.

А тепер моя Розетта, якій шістнадцять, чує голоси вітру, і я знаю, яка вона спрагла, яка несамовита, свавільна, мінлива. Вітер підхопив би її одним поривом, якби вона не була прив'язана, наче вітрило. Якби я не вжила запобіжних заходів. І все ж вітер і далі шарпає струни, які убезпечують нас. Ми досі чуємо його сирену. І він пахне іншими місцями. Говорить про небезпеку та сонячне світло, про пригоду та радість. Танцює сонячними зайчиками у відтінках чилі й перцю. Застрягає вглибині горла, мов несподіваний сміх. А під кінець забирає все — все, над чим ти тяжко працювала. Усе, що, здавалося, можеш якось забрати із собою. І це завжди починається в мить грайливості, чарів — навіть радості. У мить прояснення між хмарами. Солодкого смаку; калатання дзвіночків.

Іноді навіть снігопаду.

Сніг

1

Субота, 11 березня

Сьогодні йшов сніг. Тиждень Великого посту. Диво настає рано. Спочатку я подумала, що це цвіт. Цвіт з яскравого синього неба, який вкриває тротуари. Але на підвіконні лежав сніг, і в блискучому повітрі танцювали його кришталіки. Це могла бути Випадковість. Але, можливо, це щось більше.

Тут рідко йде сніг. Рідко буває по-справжньому холодно, навіть узимку. Не так, як у Парижі, де іноді Сена тріскотіла тонкою чорною кригою й доводилося ходити в зимовому пальті від Гелловіна до Великодня. Тут, у Ланскне-су-Танн, холодна погода триває десь місяць. Морозно у грудні. Біло на полях. А потім дме вітер. Холодний північний вітер, від якого завжди сльози на очі навертаються. Але сьогодні був сніг. Це знак. Хтось помре до світанку.

Я знаю історію про дівчинку, яку мати зліпила зі снігу. Дівчинка не повинна виходити на сонце, але одного літнього дня не слухається та йде гратися з іншими. Мати скрізь її шукає. Але знаходить лише її одяг на землі — БАМ! — у калюжі води.

Ту історію розповів мені Нарцис. Нарцис, який тримає квіткову крамницю. Він уже старий, і у вихідні крамницю керує хтось інший, але в неділю він досі приходить і сідає біля дверей, дивиться на вулицю і ніколи не говорить. Хіба що іноді до мене. Він каже:

— Мовчуни ми, так, Розетто? Не тріскочемо, як сороки.

Це правда. Доки мама готує шоколад і говорить, я радше сиджу мовчки, граюся з коробкою гудзиків чи малюю в альбомі. Малою я ніколи не розмовляла. Співала та іноді

викувала: БАМ! — або видавала тваринні звуки, показувала на пальцях чи кричала пташкою. Людям подобаються пташки та тварини. Я людям не дуже подобалась, тож не розмовляла з ними, навіть голосом своєї тіні, яким говорю, коли стаю кимось іншим. Натомість перетворювалася на пташку й злітала високо у хмари. А іноді бувала мавпою та гоїдалася на деревах, а іноді собакою й гавкала на вітер. Але навіть тоді я людям не подобалась, окрім мами, Анук, Ру та мого найкращого друга, Жана-Філіппа Бонне. Але мама тепер завжди працює, Анук у Парижі з Жаном-Лу, Ру приходить і йде, та ніколи надовго не затримується, а Жан-Філіпп (на прізвисько Пілу) весь тиждень ходить до школи в Ажені й більше не хоче гратися.

Мама радить не хвилюватися. Насправді він не так уже й змінився. Але тепер йому шістнадцять, і інші хлопці сміються з нього та дражнитимуть, що він грає з дівчинкою.

Як на мене, це нечесно. Я *не* дівчинка. Іноді я хлопчик, як Пілу. Іноді мавпа, собака. Іноді хтось іще. Але інші люди не такі. Іншим людям не байдуже до цих речей. І, звісно, я не можу ходити до школи. У школі в Ажені мене не прийняли. Сказали мамі, що я їм не підійду або не говоритиму так, як треба. А ще є Бам, який погано поводить себе і змушує мене викрикувати його ім'я: БАМ! А часом трапляються Випадковості.

І я вже дізналася все, що могла, з книжок, від птахів, тварин, іноді навіть людей. Як-от Нарцис і Ру, які ніколи не проти, коли я не хочу говорити або коли мій голос — не маленької дівчинки, а когось дикого та небезпечного.

Колись мама розповідала мені історію про маленьку дівчинку, чий голос украла відьма. Відьма, розумна й хитра, користалася юним милим голосом маленької дівчинки, щоб обманом змушувати людей виконувати її волю. Лише тінь дівчинки могла говорити, але це рідко бувало приємним. Натомість вона казала тільки правду і часом була

безжальною. «Ти схожа на ту дівчинку, — казала мама. — Надто мудра, щоб тебе розуміли дурні».

Ну, не знаю, чи я мудра. Але я *справді* маю голос тіні. Та нечасто ним користуюся. Людям не подобається чути правду. Навіть мама воліє не чути деяких речей, які каже моя тінь. Тож я і далі здебільшого співаю або ж нічого не кажу. А коли відчуваю, що голос моєї тіні хоче прорватися, викрикую: БАМ! — і сміюся, і співаю, і тупаю ногою, як ми колись робили, щоб відігнати злий вітер.

Коли пішов сніг, мама працювала у крамниці над великодніми шоколадками. Кролики, курчата й кошики яєць. Мендіани та грильязж. Соски Венери, абрикосові сердечка й гіркі скибочки помаранча. Усі загорнуті в целофан і перев'язані кольоровими стрічками, розкладені в коробки, мішечки та пакети, готові для дарування на Великдень. Я не дуже люблю шоколад. Я люблю *гарячий* шоколад, а ще шоколадний круасан, але не хочу працювати в шоколадні. Мама каже, у кожного свій талант. У неї — робити шоколад і знати, який твій улюблений. У Ру — імітувати пташині крики і вміти полагодити майже все. У мене — малювати тварин. Кожен має свою тварину, тінь власного я. У мене це Бам, мавпа. У мами — дикий кіт. У Ру — лис із пухнастим хвостом. В Анук — кролик на ім'я Пантуфль. У Пілу — енот. А в Нарциса — старий чорний ведмідь із довгим носом, вайлуватою ходою та повними очима секретів. Деякі люди вважають Бама несправжнім. Навіть мама називає його «уявним другом Розетти», особливо перед такими, як мадам Дру, яка навіть не вміє бачити кольори. Це тому, що Бам буває неслухняним. Доводиться постійно наглядати за ним. Іноді й прикрикнути на нього — БАМ! — щоб він не спричинив Випадковості.

Але мама тепер лише вдає, що його не бачить. Мама не хоче бачити. Гадає, було б легше, якби ми були такими, як усі інші. Та я знаю, що вона досі бачить Бама. Як бачить

і улюблений шоколад своїх покупців. Як бачить і кольори, що підказують, хто як почувається. Але зараз вона намагається приховувати це, бути як інші матері. Може, гадає, що тоді і я стану — як інші.

Коли пішов сніг, мама не помітила. Вона була з двома пані, які обирали шоколадних звірят. Пані у весняних сукнях, туфлях на високих підборах та пастельних пальтах. Одну з них звати мадам Монтур. Вона тут не живе, але я бачила її поблизу. В неділю вона ходить до церкви. Інша — мадам Дру, яка ніколи не приходить по шоколад, а лише щоб дізнатися, що відбувається. Вони говорили про якогось хлопчика, який був гладким і не робив так, як йому кажуть. Не знаю, що то за хлопчик. Я уявила собі двох папуг або рожевих курок, які квокчуть, чистять пір'ячко та гомонять. І бачила, що мадам Монтур дивується, чому я не в школі.

Ніхто в Ланскне не дивується, чому. Ніхто в Ланскне не дивується, що я іноді гавкаю, чи скрикую, чи співаю: «Бам-Бам-Бам: Бам, бадда-БАМ!» Але я бачила, як мама спостерігала за мною. Знаю, що вона за мене непокоїться. Коли я була маленькою, траплялися Випадковості. Речі, яких не мало бути, але вони були. Речі, які робили нас інакшими. А одного разу мене намагалися забрати, коли я була ще немовлям. Анук теж хтось намагався забрати, коли ми жили в Парижі. Тепер мама хвилюється. Дарма. Зараз я обережна.

Я намалювала трояндово-рожевого папугу з мадам Монтур і курку з мадам Дру. Лише кількома штрихами зобразила маленьку рожеву голову, напіврозтулений від подиву дзьоб. Залишила на прилавку, де побачить мама, і вийшла надвір. Вітер віяв з півночі, і на землі лежали пелюстки. Та коли я зупинилася глянути, то виявила, що пелюстки — це грудки снігу, який вихором падає із синього весняного неба, мов кружальця конфеті.

Під церквою стояв священник і з подивом дивився на снігопад. Його звати Франсіс Рейно. Мені він не сподобався,

коли я тільки приїхала сюди, але зараз начебто подобається. А ще Рейно означає «лис», і це дурість, адже всі бачать, що насправді він — крук, увесь у чорному, із сумною стриманою кривою усмішкою. Але мені подобається церква. Подобається запах полірованого дерева та ладану. Подобається кольорове скло у вікнах і статуя святого Франциска. Рейно каже, що святий Франциск — покровитель тварин, який покинув мирське життя, щоб жити в лісі. Хотіла б я так. Збудувала б собі хатинку на дереві й харчувалася горіхами та суницями. Ми з мамою ніколи не ходимо до церкви. Колись це могло б завдати неприємностей. Але Рейно каже, що нам не обов'язково ходити. Каже, Бог бачить нас і дбає про нас, хай де б ми були.

А зараз з яскраво-синього блискучого неба починається хурделиця. Знак — може, навіть Випадковість. Я розправляю пальто, наче крила, і гукаю — БАМ! — аби він точно знав, що це не моя провина. Рейно всміхається і махає рукою. Але я розумію, що він не бачить спалаху кольорів через площу. Не чує співу вітру, не вловлює запаху горіння. Це все знаки. Я бачу їх усі. Але розумію, що він не бачить. Сніг — із чистого синього неба. Хтось помре до світанку.

2

Субота, 11 березня

Ось вона. Яка вона дивна — моя зимова дитина, моя підміна. Дика, мов зграя пташок, облітає все за мить. І не втримаєш її в домі, не змусиш сидіти спокійно. Вона ніколи не була як інші дівчата, як інші діти. Розетта — це сила природи, мов ті галки, що сидять на шпилі й регочуть, як несезонний снігопад чи цвіт на вітрі.

Жінки — матері, подібні до Жолін Дру або Каро Клермон, — не розуміють. Поява в родині *інакшої* дитини —

жах, який їм несила уявити. У свої майже шістнадцять Розетта досі не говорить, як звичайні люди. В їхніх очах це робить мою дитину тягарем, жалюгідною, неповноцінною. Для них вона «бідолашна Розетта», а я — «бідолашна Віана», як кличуть мене позаочі: мусить самотужки виховувати таку дитину, а відсутність батька шокує.

Але Каро й Жолін не знають, як дивиться на мене Розетта, коли я цілую її на ніч; чи як вона співає сама до себе в ліжку; чи як уміє малювати звірят і пташок, та й будь-яке живе створіння. Бачать лише маленьку дівчинку, яка ніяк не виросте, і це, на їхню думку, найсумніше. Маленька дівчинка, яка ніколи не виросте, ніколи не закохається, не одружиться, не знайде роботи чи не поїде до великого міста. Маленька дівчинка, яка ніколи не виросте, завжди буде тягарем, а її мати ніколи не зможе поїхати в навколосвітню подорож, як планувала, знайти нові захопливі хобі або заводити знайомства в сільському клубі. Натомість вона приречена застрягти тут, у сонному Ланскне-су-Танн — явно не тому місці, де сподіваєшся лишитися назавжди.

Але я не Каро Клермон, не Жолін Дру й не Мішель Монтур. І думка про те, щоб пустити корені в одному місці, не покидала мене ніколи — це мрія, яку я плекала все життя. Маленькі мрії — усе, що я мала; маленькі мрії — усе, на що я сподіваюся. Місце, де посіяні мною зерна проростуть у щось упізнаване. Одяг, що висітиме в шафі. Стіл, подряпаний знайомими мітками. Крісло, що набуде моєї форми. Може, навіть кіт під дверима.

Бачите, я не вибаглива. Усього цього явно можна досягти. І все ж щоразу, як здається, що я заглушила нескінченні вимоги вітру, той починає віяти знову. Погода змінюється. Друзі помирають. Діти виростають і їдуть. Навіть Анук, мое літнє дитя, з її короткими повідомленнями та дзвінками щонеділі — якщо не забуде. Її очі вже сяють від думки про інші місця, нові пригоди. Як дивно. Саме Анук завжди *хотіла*

осісти десь, залишитися. А тепер її орбіта змістилась і обертається навколо *його* зірки. Це було невідворотно, я знаю, і все ж інколи ловлю себе на бажанні, темному бажанні...

Однак не з Розеттою. Розетта моя. *Особлива* дитина, як каже Каро Клермон, з благочестивим виразом, що так дисонує з її щирою відразою. Це має бути тягар, думає Кароліна. Донька, яка ніколи не виросте, дитина, яка ніколи не стане нормальною. Вона гадки не має, що саме це й робить Розетту такою дорогою мені.

«Кішка перейшла тобі дорогу в снігу й нявкнула. Віяв Уракан».

Ні. Відмахуюся від спогаду. Про ту зиму з котом у снігу, про позолочену клітку і про коло з піску. Я зробила те, що мала зробити, мамо. Те, що завжди роблять матері. Я не шкодую. Моя дитина в безпеці. І тільки це важливо.

Перевіряю мобільний телефон. Я звикла носити його, відколи Анук переїхала назад до Парижа. Часом вона надсилає мені світлину — маленьке віконце в її життя. Часом надсилає текстові повідомлення. «Чарівний хаскі з блакитними очима біля метро!» Або: «Нова крамниця морозива на набережній Орфевр!» Приємно знати, що можна поговорити з нею або почути її в будь-який час, але я намагаюсь не бути вибагливою і не показувати їй, що хвилююся. Наші телефонні розмови легкі та веселі: я розповідаю їй про своїх покупців, вона мені про те, що бачила. Жан-Лу навчається в Сорбонні; Анук, яка могла б навчатися теж, влаштувалася на роботу до великого кінотеатру. Живуть разом в орендованій кімнаті в 10-му окрузі. Чітко це уявляю: старий будинок із сирими плямами на стінах і тарганами у ванній, дуже схожий на дешеві готелі, в яких ми зупинялися, коли Анук була маленькою. Вона могла б залишитися тут і працювати зі мною в *chocolaterie*. Натомість обрала Париж — Анук, яка ніколи не бажала іншого, окрім як жити в місці, схожому на Ланскне.

Повертаюся на кухню. На аркуші жиронепроникного паперу остигають мендіани — маленькі шоколадні диски, усяпані шматочками зацукрованих фруктів, подрібненим мигдалем і фісташками, висушеними трояндовими пелюстками й сусальним золотом. Мендіани — завжди мої улюблені. Такі прості, що їх може зробити навіть дитина — навіть Анук у п'ять років — без керівництва з боку дорослих. Кисла вишня — ніс, скибочка лимона — рот. У неї навіть мендіани всміхалися.

Розеттині складніші, майже візантійські за своїм дизайном: маленькі шматочки зацукрованих фруктів викладені вигадливими спіралями. Так само вона грається з гудзиками, розкладаючи їх уздовж плінтусів, роблячи хитромудрі візерунки з петлями та ялинками на дерев'яному паркеті. Це частина її бачення світу — так вона відтворює його складність. Каро з мудрим виглядом говорить про обсессивно-компульсивний розлад і про його поширеність серед дітей, яких вона полюбляє називати *особливими*, але ніякого розладу в Розетти немає. Візерунки — знаки — важливі.

Куди вона пішла цього ранку, така тиха й цілеспрямована? Надворі холодно; жорстке синє небо бринить морозним вітром зі східних степів. Вона любить гратися на березі Танну або в полях біля Маро, але понад усе любить гай, що росте вздовж ферми Нарциса, гай, до якого лише вона має доступ, не ризикуючи розгнівати господаря.

Нарцис, який тримає квіткарню навпроти *chocolaterie* та постачає фрукти й овочі на ринки і в магазини вздовж Танну, похмуро й несамовито обожнює Розетту. Тридцять років як удивець, він вирішив визнати її своєю сурогатною онучкою. З іншими він часто суворий до грубості. А з нею поблажливий — розповідає їй історії, навчає пісень, які вона співає без слів, але з найбільшою охотою.

— Моя крадійка суниць, — кличе він її. — Моя маленька пташка з прихованим голосом.

Що ж, сьогодні маленька пташка полетіла досліджувати щойно випалий сніг. Довго він не пролежить, але зараз усі поля припорошені білим, разом із персиковими деревами у цвіті. Цікаво, що скаже Нарцис. Такий пізній сніг — прокляття для фруктових дерев і пророслих злаків. Мабуть, тому його крамниця досі зачинена, хоч вихідний — часто найкращий час для продажу квітів. Одинадцята тридцять, і всі, хто залишився після служби, розбрелися по домівках до своїх родин під несподіваним снігом, у недільних пальтах і беретах, усипаних білим пір'ям. Навіть Рейно вже мав би бути вдома, у своєму маленькому будинку на вулиці Франків Буржуа, та й пекарня Пуату на площі готується зачинятись на обід. Небо над головою блакитне й жорстке. Ані хмаринки. І все ж сніг і далі летить, мов пух на вітрі. Моя мати назвала б це знаком.

Я, звісно, знаю краще.

3

Середа, 5 березня

Це стало за ніч, *mon père*¹. Його знайшли вранці. Він не відчинив крамницю, як завжди робить у неділю, і дівчина, яка керує нею в робочі дні, пішла до будинку Нарциса і знайшла його там. Він сидів у своєму кріслі на ганку, з досі розплющеними очима, холодний як могила. Звісно, йому було під вісімдесят, але навіть так раптова смерть — завжди несподіванка, навіть для тих, кому не мала б бути ані потрясінням, ані причиною горювати.

Не скажу, що Нарцис сильно переймався, горюватиму я за ним чи ні. Він ніколи не виявляв охоти ходити до церкви й не приховував зневаги до мене та всього, що я відстоюю.

---

¹ Отче (фр.). (Тут і далі прим. перекл.)

Але його донька, Мішель Монтур, — моя активна парафіянка, хоч вони з чоловіком, Мішелем, мешкають по той бік Ажена. Вони завжди чемні й шанобливі до мене, хоч не скажу, що дуже мені подобаються. Вона з тих, кого Арманда Вуазен називала «біблійними фанатками» — усі такі усміхнені в церкві, але холодні й неприязні, коли стикаються із соціально обділеними.

Її чоловік, Мішель Монтур, є забудовником і водить позашляховик, який ніколи, здається, зі шляху не з'їжджає. Обоє полюбляють гроші. Підозрюю, через це вони й з'явилися у житті Нарциса два роки тому, такі несподівано й захопливо уважні. До того Нарцис ніколи їх не бачив, узагалі не згадував, що має доньку. І хоч за ці два роки Мішель навідувалася щонеділі, переймалася його здоров'ям, носила йому шоколад, та я не думаю, що Нарцис повірив її несподіваному вияву приязні. Може, він не надто мене любив, але був хорошим знавцем людської натури. Понурий, із сухим і дещо несподіваним почуттям гумору, що часто проявлявся в його спілкуванні з річковими бурлаками та з маленькою громадою Маро, тими іммігрантами та мандрівниками, яким він надав дозвіл таборитися, працювати й безкоштовно мешкати на його землі. Його спілкування з Мішель і Мішелем було сердечно-сухим — і не більше. Він не мав жодних ілюзій. Жінка полювала за його грошима.

Підозрюю, що коли Мішель і Мішель отримають землю у власність, то їхня цікавість до Ланскне згасне. Друзі, яких вони набули в містечку, стануть просто знайомими. Їхня охота бути парафіянами моєї церкви — як і візити Мішель до *chocolaterie* — були просто способом зажити доброї слави в містечку. Нарцис дав чітко зрозуміти, що хоче, аби про його ферму дбали. Він хотів, щоб його квіткарня лишилася частиною нашої маленької громади. Тепер, коли Нарциса немає, зникла й потреба вдавати. Ферму буде розділено, крамницю покинуто, землю продано під забудову.

Таке трапляється. Працю всього життя розпорозують швидше, ніж потрібно, щоб зібрати врожай.

Принаймні так я припускав, отче. Але Нарцис здивував мене. З усіх, кого міг запросити: друзів, сусідів, родичів — бути виконавцями його волі, він обрав мене, на велике невдоволення Мішеля й Мішель, які, певно, гадали, що спадок у них майже в кишені. Проте навіть я не знав подробиць заповіту Нарциса, доки його не зачитали сьогодні в Ажені, одразу після поховання старого. Дуже простий тихий захід, проведений у крематорії, з церемонією в межах дозволеного короткою службою. Так він хотів, з осудом казала Мішель Монтур. Авжеж, вона воліла б чогось більш відповідного до свого статусу. Можливо, нагоди надягти новенький капелюшок, промокнути очі носовичком. Натомість її друзі — Клермони, Дру — зневажили цивільний обряд, і тільки друзі Нарциса лишилися — річкові бурлаки з барж, чоловіки та жінки з Маро — вшанувати відхід старого.

Цих людей я ніколи не бачу в себе у церкві в неділю: люди з заплетеними в коси волоссям і татуюваннями, люди в куртах¹ і хіджабах. І, звісно, Віана з Розеттою, обидві у яскравому вбранні, ніби кидаючи виклик самій смерті.

Ру не було. Він уникає міста, радше лишається в Маро. Його човен пришвартований біля старих чинбарень, де облаштували свою громаду річкові бурлаки, палять вогнища на березі та готують собі їжу в кованих залізних казанах. Були часи, коли я міг чинити опір цим прибульцям. Я із соромом згадую людину, якою був колись. Але Ру її не забув і тримається якомога далі. Якби не Віана з Розеттою, гадаю, він покинув би цей регіон назавжди. Він ніколи не мав дому і ніде не затримувався надовго. Але йому подобався Нарцис, який надавав йому роботу й притулок, коли цього не робив більше ніхто в Ланскне, тож я був здивований, що він не з'явився.

---

¹ Курта — довга чоловіча сорочка, традиційний одяг в Індії.

Не було Ру і на читанні заповіту. Цей Ру отримує лише ту пошту, яку сам хоче, тож будь-який конверт з офіційним штампом не доходить до адресата або без жодних слів опиняється в одному зі сміттєвих баків на краю Танну. Лише Мішель і Мішель були зі мною в адвокатській конторі в Ажені, чемно очікуючи тихо передбачуваного сюрпризу. Натомість було ошелешене мовчання, яке змінилося підвищеними голосами, а потім — шквалом недовірливих запитань, адресованих, звісно, мені. Мішель і Мішель ждали знати, як я зміг умовити бідолашного татка залишити цінне майно чоловікові, який навіть не має банківського рахунку чи будинку, оформленого на його ім'я...

Адвокатку звали Їн-Лей Мак: елегантна молода жінка китайського походження, чиї бездоганна французька та іноземне ім'я вже змусили Мішель і Мішеля багатозначно перезирнутися. Тепер вони обурено наїжачилися, переводячи погляд зі священника на адвокатку, з адвокатки на священника, шоковані та дедалі більше схвильовані.

— По суті кажучи, землю *не* було залишено мес'є Ру, — пояснила мадам Мак своїм тихим голосом. — Він є просто законною довіреною особою Розетти Роше, якій заповів землю ваш батько і яка ще неповнолітня.

— Це злочин, — промовила Мішель Монтур. — Тут явно мав місце незаконний вплив.

Я зазначив, що за останні п'ять років Ру майже не бачився з Нарцисом, хіба що вітався.

— До того ж, — продовжував я, — тут ідеться не про те, що ваш батько виключив вас із заповіту. Він залишив вам фермерський будинок, свої гроші, більшість фермерських угідь...

— Нічого не варті, — сказав Мішель Монтур, — без прилеглого лісу. Шістнадцять гектарів діброви, придатної під забудову, не кажучи вже про зрілу деревину, що має значну комерційну цінність. Нащо б моему тестю лишати

все це ледь знайомому чоловікові? Що за цим стоїть? І як швидко це можна оскаржити?

Спокійним тоном я пояснив, що, як виконавець волі Нарциса, не маю повноважень щось оскаржувати.

— Але так не можна! — заперечила Мішель, і її фасад шляхетності пішов тріщинами. Акцент, який вона зазвичай імітує — розтягнута вповільнена вимова північан, — повернувся до її природного чергування носових закінчень і різких підйомів. — Так не можна! Ми його *родина*. Ми приїхали сюди доглядати за ним. Навіть приєдналися до його *церкви*, заради Бога... — вона обірвала свою тираду й зміряла мене підозріливим поглядом. — Ви справді хочете сказати мені, *отче*, що вперше про це чуєте? Що він ніколи навіть не обговорював цього з вами?

Я запевнив її, що ні, і вже не вперше мені спало на думку, що Нарцис був би задоволений цією сценою наростаючого хаосу. Задоволений моєю ніяковістю, гнівом своїх родичів та чемним нерозумінням мадам Мак, яка ще не бачила нічого подібного.

— Він мав залишити документи, — сказала Мішель. — Хоч якесь сповіщення для нас.

Мадам Мак відповіла:

— Ваш батько лишив один документ до відома отця Рейно. Він чітко наголошує в супровідному листі, що зазначений документ — *тільки* для отця Рейно й ні для кого більше.

— Але це безглуздя, — заявила Мішель. — Чому тато вчинив так із нами? З власною родиною?

— Мені дуже шкода, — відповіла мадам Мак. — Боюся, я не можу обговорювати подробиць. Ваш батько виклав свою волю дуже чітко. Ферма, окрім дубового гаю, відходить вам. Крамниця в містечку — теж вам. Шістнадцять гектарів лісу, з усіма будівлями та вмістом, перебуватимуть у довірчому управлінні месьє Ру, щоб передати мадемуазель Роше на її двадцятиодноріччя.

— Яким вмістом? — спитала Мішель Монтур. — Кажете, там ще щось є? Будівля? Яка саме будівля?

Мадам Мак просто похитала головою й простягнула мені товсту зелену теку, перев'язану рожевою канцелярською стрічкою і позначену моїм ім'ям — чорнилом, на мідній плашці минулого століття.

— Це залишено вам, — сказала вона. — Мій клієнт дуже наполягав, щоб ви прочитали це до кінця.

Але Мішель не полишила боротьби.

— Мій батько ніколи не вчинив би так без якогось незаконного впливу. Я вимагаю показати мені цю теку. Ви не можете відмовитися показати її мені!

Мадам Мак похитала головою.

— Перепрошую, мадам. Ваш батько пояснив дуже чітко, що ніхто, окрім мес'є кюре...

— Мені байдуже! — вигукнула Мішель. — Мій батько був старий. І несповна розуму. Він не мав права так чинити з нами, з його родиною, яка його любила.

Вона обернулася до мене, шукаючи підтримки.

— *Отче*. Ми люди небагаті. Ми дуже тяжко працювали, щоб мати те, що маємо зараз. Ми ходимо до церкви. Сплачуємо податки. У нас син, особливий догляд за яким коштує нам кожного заробленого гроша. І зараз, коли бідолашний хлопчик саме отримує спадок, — ви ж розумієте, що це не для нас, ми лише дбаємо про хлопчика...

— Син? — промовив я. Для мене це була новина. За два роки, що вони відвідували мою церкву, я ніколи не чув, щоб хтось із них згадував про сина. Я хотів розпитати про хлопчика. Скільки йому років? Які має потреби? І чому мати не називає його на ім'я? Але Мішель уже несло, і її не так легко було заткнути.

— Хто взагалі такий цей Ру? Чого він хоче? Чому він не тут? Що мав на увазі мій батько під «усіма будівлями

та вмістом»? Чого б це такий чоловік, як мій батько, залишив шістнадцять гектарів землі дитині?

Вона глибоко і тремко вдихнула.

— І чи не міг би хтось пояснити мені: хто, *в біса*, така Розетта Роше?

4

Середа, 15 березня

Новину приніс Рейно. Нарциса не стало. Але я вже знала. З *кимось* мало статися лихо. Хтось спричинив Випадковість. А тепер він залишив мені свій суничний гай, і всі говорять про мене.

Гадають, я не розумію, та помиляються. Це *мій* ліс. Власний. І ніхто його не продасть, не зрубає й не спробує не пускати мене туди. Я збудую собі дім серед папороті та ожини. Харчуватимусь лісовими горіхами, шавлем та суницями. І ніхто не потурбує мене там і не сміятиметься з моїх вчинків, бо цей ліс належить мені, і ніхто інший туди не увійде. Окрім Пілу, та й то лише за вкрай особливих нагод. І, може, якщо Анук повернеться додому...

Я сумую за Анук. Не так сильно, як мама, та все ж без неї якось не так. Ми завжди були втрюх, разом стояли проти всього світу. Анук залишилася в Парижі, щоб ходити до школи. Але то було понад два роки тому. Вона вже мала б повернутися додому. Та в Парижі живе Жан-Лу, і Анук хоче лишитися з ним. А мама відрізняється у дрібницях: і говорить надто голосно, і сміється забагато, і непокоїться, коли я йду кудись сама, а іноді плаче наодинці вночі. Ніколи не видає ні звуку. Але я знаю. Відчуваю запах сліз і потяг вітру, що рве віконниці.

БАМ! Той вітер. Він ніколи не стихає. Пахне димом і прянощами. Віє звідусіль одразу: з гарячого півдня, зі

звабливого сходу, із задумливого заходу, з туманної півночі. Грається в опалому листі, смикає руді пасма мого волосся. Іноді він — мавпа. Іноді — пані в льодяникових черевичках. Та він завжди недалеко, а зараз іще наближається. Якби я покликала його, він завіяв би Анук назад до Ланскне. Якби я покликала його, вона б приїхала, і мама була б щасливою знову...

*V'là l'bon vent, v'là l'joli vent,
V'là l'bon vent, ma mie m'appèlle...¹*

Та іноді трапляються Випадковості. Тому я й не кличу вітру. Принаймні не голосом моєї тіні, тим, що каже лише правду. А мама не знає, як я люблю слухати вітер. Не чує, як він співає мені голосом, схожим на літо. Не знає, як я хочу покликати його голосом своєї тіні та як доводиться сварити його — БАМ! — щоб знов узяти під контроль.

Мадам Клермон вважає, що в мене щось під назвою «синдром Туретта». Я чула, як вона згадує про це мамі, особливо в галасливі дні. Але Нарцис завжди казав:

— Не вішай ярлика на дитину. Вона тобі не посилка.

А мадам Клермон сердилась і робила йому кислу гримасу — тоді Нарцис підморгував мені, усміхався і тихим хриплим голосом, який лише я чула, казав:

— Не звертай на неї уваги. У неї важкий випадок синдрому Прозози. Колись це її вб'є.

То був жарт. Тепер я це розумію. Не існує ніякого «синдрому Прозози». Не можна померти від пліток. Нарцис часто так жартував. І не завжди зрозумієш, чи він жартує. Але він був мій друг, відколи помітив, як я краду його суніці. Доти я не була знайома з Нарцисом. Гадала, він просто старий сварливий чоловік, який іноді ходив до шоколадні.

---

¹ Ось дме добрий вітер, вітер ласкавий,
Мое серденько кличе мене... (фр.)

Ніколи не купував багато — абрикосове сердечко, наприклад, один-єдиний шматочок торта. Але мамі він подобався. Ру теж. І він ніколи не сміявся з мене, не говорив зі мною як з глухою й не говорив *про* мене так, наче я не розумію, як завжди робить мадам Клермон.

Я намагаюся розповісти їй, що люблю робити різні знаки. Не тому, що я глуха — БАМ! — і не тому, що не вмію розмовляти, як усі, а тому, що це безпечно, і охайно, і не порушує хід речей. Мадам Клермон байдуже. Вона як маленький песик — суцільний пух, суцільна метушня. Від цього мені хочеться гавкнути на неї. А коли вона говорить із мамою, то завжди жалобним тоном. «Як сьогодні бідолашна маленька Розетта? Віано, не знаю, як ти справляєшся». А мама завжди відповідає: «*Завдяки* Розетті справляюся, Кароліно».

Ми з Нарцисом добре подружилися шість літ тому, коли мені було дев'ять. Яюсь, коли Пілу був у школі, а я гралася з Бамом на річці, я вирішила порозвідувати. Блукаючи полями, знайшла маленьку стежку до гаю, оточеного ланцюговим парканом і воротами з навісним замком, щоб нікого не пускати. Мені зроду не подобалося, коли щось замикають. Я завжди хотіла зазирнути всередину. І так і зробила: в одному місці дріт відійшов від стовпа. Не так сильно, щоб крізь нього проліз дорослий, але я протиснулася досить легко. Бам, звісно, пройде скрізь. Як вітер — іде, куди хоче. А там було стільки всіляких місць. Густі зарості ожини. Упалі дерева. Папороть, фіалки й дрік, стежки, обабіч зарослі м'яким зеленим мохом. А в самісінькому серці гаю була галявина з колом каміння і старою криницею посередині, біля великого засохлого дуба, і все: впалі гілки, настовбурчені каменюки, навіть криниця з її іржавою помпою — оповите, увішане й по коліно вкрите оборками та гронами суниць, що їх дзьобали чорні дрозди, і пахло суцільним літом.

Це не схоже було на решту ферми. Ферма в Нарциса дуже охайна, усе на своїх місцях. Маленьке поле для соняхів;

іще одне для капусти; одне для гарбузів; одне для єрусалимських артишоків. Яблуні по один бік, персики і сливи — по інший. А в теплицях були нарциси, тюльпани, фрезії, у сезон же — латук, помідори, квасоля. Усі охайні, рядами висаджені під сітками, які не дають птахам красти їх.

Але тут не було ані сіток, ані теплиць, ані вітряків, щоб відлякувати птахів. Лише сунична галявина та стара криниця в кільці каміння. У криниці не було відра. Тільки зламана помпа, і жолоб, і ґрати, щоб закривати отвір, дуже глибокий і не дуже прямий, наповнений папороттю й тим болотяним запахом. А якщо наблизити око до ґрат, то видно, як у воді відбивається кружальце неба й маленькі рожеві квіти ростуть із тріщин у старому камені. І ще якийсь протяг підіймався з-під землі, наче щось ховалося там і дихало, дуже тихо.

Після того першого разу ми часто туди ходили. Ми з Бамом наїдалися досхочу, сидячи під тією закинutoю криницею, а іноді грали, і бігали, і співали, і гасали, наче білки. Іноді я вдавала, що те коло каміння — то казкове коло, а криниця — то чарівний колодязь, що виконає мої бажання. У ті дні я вкидала монетку, камінець або жолудь крізь іржаві ґрати й слухала, як вони хлюпають глибоко-глибоко в темряві. І я загадала собі друга, з яким можна ґрати, і велетенський альбом для малювання, і велику коробку кольорових олівців, тих, що мають сотні кольорів, і щоб Анук скоріше повернулась і ми знову були родиною.

А потім, одного дня, отримала сюрприз. Я саме збирала суниці. У мене весь рот був у соку, а на шиї — намисто із суничного листа. Я взяла з крамниці велику скляну банку. Думала, зможу зварити трохи джему, і співала відповідну пісню: «Джем-Бам-Бам, джем бадда-бам»...

А тоді долинув звук зі стежки, чимось схожий на собачий рик, — це був Нарцис, у піжамі та чоботах під коричневим пальтом, який зиркав на мене з-під густих брів, як ніколи схожий на ведмедя.

— Що ти, в біса, тут робиш?! Це приватна власність!

Я ніколи раніше не чула, щоб він кричав. Подумала, може, він сердиться, бо я взяла суниці. Тож я впустила банку і втекла якнайшвидше. Чула, як він кричить мені вслід, жалісно, сердито й сумно, але бігла далі, крізь ліс, під зламаний паркан й уздовж огорожі до річки.

Після того я не верталася до гаю. Надто боялася Нарциса. Думала, може, його поява там була якоюсь Випадковістю. Натомість гралася біля Маро, трималася мого боку річки, спостерігала за фермою з-за огорожі й бачила Нарциса з його трактором.

Але три дні по тому він зайшов до крамниці. Я сиділа під столом — ш-ш-ш! — і гралася з коробкою гудзиків. У двері подзвонили, і я побачила його чоботи з-під червоно-білої скатертини. Він ходив, наче ведмідь, дуже важкий і повільний. Я одразу збагнула, що це Нарцис. Сподівалася, що він просто прийшов купити шоколаду, а не розповісти мамі, що я гралася в його приватному гаю. Тож я перетворилася на маленьку мишку, зовсім тиху й нерухому. Чоботи з'явилися і зупинилися просто перед столом. Я чула його запах, запах шкіри та літнього ґрунту. А тоді він підняв скатертину, і я побачила в його руці кошик.

Кошик повний суниці.

Я тихо застережно зойкнула, ніби щур, загнаний у кут.

Він усміхнувся й поставив кошик. Я вже відчувала запах суниць. А тоді чоловік сказав:

— Для крадійки суниць. Бери, скільки хочеш.

На мить я подумала: заплющу очі, і він мене не побачить. Та коли розплющила їх, то він був тут, зазирає під скатертину зі своєю велетенською бородою, схожою на кошлату хмару.

— Я маю перепросити, — тихим м'яким голосом промовив він. — Не хотів налякати тебе чи змусити тікати. Сподіваюся, ми можемо бути друзями — ти і я.

Я глузливо крикнула чорним дроздом і висунула язика.

— Твоя мама каже, що ти любиш малювати. Я приніс тобі оце.

І він простягнув мені новенький альбом та коробку із сотнею олівців.

Я тихо схвильовано зойкнула — і всі чашки на столі за-танцювали.

— Обережно, Розетто! — сказала мама.

Але я була надто схвильована, щоб зупинитися. Казкові камені та криниця бажань надіслали мені те, чого я хотіла. Я пустила Бама в переможний танок, а потім на першій сторінці альбому зробила швидкий малюнок мавпи, яка обіймає великого бурого ведмеда, і підписала: «Дякую. Мені подобаються!»

Нарцис розсміявся.

— Прошу. Гуляй у гаю, скільки хочеш. Це особливе місце, лише для особливих людей. Їж суниці. Лазь по деревах. Але тримайся подалі від тієї старої криниці. Не хочу, щоб ти впала туди.

Я кивнула йому з-під скатертини.

— Обіцяй мені, що будеш обережною, Розетто. Хочу бути впевненим, що ти зрозуміла.

— *Обіцяю*, — промовила я голосом моєї тіні, щоб показати йому, що кажу серйозно.

Він простягнув руку.

— Тоді домовились.

Звісно, я б туди не впала. Я ніколи не стаю на ґрати всією вагою тіла. Та я не могла триматися подалі від криниці. Я мала й далі кидати туди монетки, доки Анук не повернеться.

Після того суничний гай став моїм улюбленим місцем. Влітку я збирала ягоди, бігала туди-сюди алеями, а восени збирала жолуді та лежала горілиць, милуючись небом крізь просвіти у вітах. Навесні рвала фіалки та дикий часник біля берега річки. Взимку будувала тунелі під заростями

ожини та цілий рік спостерігала за криницею, слухала її подих і часом вкидала монетку й камінець у воду та шепотіла в темряву.

І тому насправді я не здивувалася, коли мама розповіла, що Нарцис залишив мені сунічний гай, і камінне коло, і криницю бажань. Мабуть, від самого початку приборігав їх для мене. Адже цей гай має історію — історію, яку він хотів розповісти мені. Мама завжди каже, що саме історії не дають нам померти; історії, які розповідають нам люди й розпорошують, мов пух на вітру. А ще історії — це все, що від нас лишається, коли нас не стає, каже мама, коли холодний північний вітер співає своєї жалобної пісні, перебиваючи звук танення снігу.

Я знаю історію про пташку, яка літає між країною смерті й світом живих. Ця пташка носить вісточку від мертвих їхнім близьким. Один чоловік оплакує свою померлу дружину. Щодня пташка-вісниця прилітає, сідає на чоловікове підвіконня і співає. Це пісня кохання та надії, послання з-за могили про те, що дружина досі кохає його, що вона чекає. Але чоловік у своєму горі не розуміє. Він думає лише про втрату. І тому вбиває пташку-вісницю, щоб та замовкла назавжди. Але інші пташки вже вивчили її гарну пісню. Тож пісня мандрує крізь ліси та поля, і навіть через океан, доки послання невмирущого кохання не співають усі птахи в небі.

У крамниці Нарциса сьогодні порожньо, вікно повністю затулене газетами. Мама каже, це тому, що духи мертвих можуть застрягати у відбиттях. Певно, так і є, бо коли хтось помирає, то дзеркала завішують ковдрами. Часом зупиняють і годинники, щоб мертві встигли дістатися на небеса раніше, ніж диявол знатиме час їхньої смерті. Але Рейно каже, що це неправда. Каже, він не вірить у духів. Жестами питаю: «А як же Святий Дух?» Та не думаю, що він розуміє. До того ж Нарцис не вірив у Бога чи диявола,

навіть у духів не вірив. Чи треба *вірими* в духів, щоб самому стати духом? Він тепер ніде? Чи застряг за вікном квіткарні?

Гадаю, духи — це просто люди з недорозказаними світові історіями. Може, тому вони намагаються повернутись. І, напевно, я можу сказати Нарцисові, що все гаразд, що я наглядаю за суничним гаєм, що можу закінчити його історію. Ось про що я думала сьогодні, доки гралась у суничному гаю, гуляла берегом Танну, зазірала у криницю бажань і впустила туди монетку на його честь...

Але його ніде і сліду не було. Певно, він таки застряг за склом. Тож, коли мама зачинялася, я пішла через площу подивитися. Стала зовсім близько до вікна й зазірнула крізь щілини в папері. Зараз крамниця порожня. Всередині переважно темно, через забрані папером вікна. Ряди лав, на яких виставляли на огляд квіткові горщики, зникли. Підлога — голі дошки... і все. Лише кілька головок квітів і пил. Навіть старий посівний календар на стіні зник, лишивши свій обрис на полинялому тиньку.

І тоді я відступила від вікна, намагаючись побачити відбиття. Там був не більше як вузький проміжок скла між газетними аркушами. Я спитала себе, чи бачила його очі, які визирають із тіней. Та розгледіла лише власне обличчя — власний дух, який дивився на мене.

Я промовила:

— *Нарцисе?*

У вікні побачила Бама, який робив примхливі гримаски.

Я не стала зупиняти його. Я мала знати. Тож промовила, трохи голосніше:

— *Нарцисе?*

Здійнявся легкий вітерець. Непомітний вітерець, грайливий вітерець. Він пахнув весною, і талим снігом, і примулами, і обіцянками. Він дмухав мені на вухо, мов грайлива дитина, шепотів, мов криниця бажань.

Я промовила:

— Нарцисе?

Вітер смикнув моє волосся. На дотик — мов дразливі пальці. У склі я побачила Бама, який досі робив гримаски й сміявся. Я знала, що маю зупинити його, доки він не накоїв лиха, але зараз у мене в голові був вітер, викликаючи запаморочення, пускаючи в танець...

А тоді щось ворухнулося. Я когось побачила. *Не* Нарциса, а когось іншого — жінку, яка стояла спиною до мене, відбиваючись у віконному склі. Жінку, або пташку, подумала я, чи, може, обох потроху. Пані в усьому чорно-білому, трохи схожа на сороку...

Я бачила її рівно стільки, скільки треба було, щоб відсахнутися, але побачене наштовхнуло на думку: може, я вже зустрічала її десь раніше...

Я відступила від вікна.

— *БАМ!*

Глянула знову. Жінка зникла. Може, це був дух, подумала я. Дух із незакінченою історією. Але зараз я щось бачила *крізь* скло — щось, чого точно не було раніше. Єдине чорне перо на мостинах серед головок квітів та пилу.

5

Четвер, 16 березня

Сьогодні вранці було сонячно та ясно і мама робила великодні смаколики. Тут були яйця, і курки, і кролики, і качки, всіляких розмірів і з різних видів шоколаду, і мама прикрашала їх сусальним золотом та сотнями й тисячами цукрових троянд і цукатів. Потім вона загорне їх у целофан, як казкові букети, кожен перев'язаний довгою кучерявою стрічкою іншого кольору, і розкладе все на полицях позаду як частину її щорічної великодньої вітрини.

Сьогодні вранці мама щаслива: отримала вісточку від Анука. Вона приїде додому на Великдень, а не залишиться

в Парижі з Жаном-Лу. Я не казала їй, що кожного дня вкидаю монетки у криницю бажань. Не хотіла зіпсувати сюрприз чи змусити її хвилюватися, що я впаду. Буде так весело, коли Анук повернеться. Приготуємо її улюблені страви. Я покажу їй мій ліс і мою криницю бажань. І, може, їй так сподобається, що вона залишиться і ми зможемо знову бути всі разом.

Але я досі не наблизилася до розгадки історії Нарциса та сунічного гаю. Сьогодні всі про це говорять, питають, чому він залишив його мені. Приходять купувати шоколад, але насправді хочуть розпитати. «Чому Нарцис залишив свою землю Розетті? Що вона з нею робитиме? Скільки, на вашу думку, коштує ця земля?» Ніхто, здається, не розуміє, що для нього це особливе місце.

Я весь день допомагала мамі в крамниці. Здебільшого — бо хотіла чути, що кажуть люди про мій гай, але й бачити, чи хтось увійде до квіткарні або вийде звідти. Ми мали багато покупців. Спочатку Гійом, який щодня приходив пити гарячий шоколад. Потім мадам Клермон, і пекар месьє Пуату, і мадам Маджубі з нижнього Маро, і мадам Монтур, і мадам Дру.

Мадам Монтур мало говорила. Вона не питала про гай. Але стежила за мною зі свого місця за столом біля дверей і всміхалася губами, та не очима, розмовляла з мамою про сніг і не допила свого шоколаду. Мадам Монтур уже бувала тут раніше. Іноді вона приходила у вихідні з мадам Клермон, після церкви. Але оце вперше навідалася посеред тижня. І вперше *дивилася* на мене. Гадаю, їй при мені ніяково.

А потім я забула про мадам Монтур, бо у дверях з'явився Пілу. Це був сюрприз, адже Пілу давненько не заходив до крамниці.

— *Пілу!* — вигукнула я голосом своєї тіні, а Бам зробив скажене сальто. Пілу більше не бачить Бама. Мама кинула на мене застережний погляд, а дзвіночки на кухонній завісі затремтіли й задзвеніли, мов бурульки.

Пілу кивнув мені. На ньому був червоний джемпер і джинси, у руках ранець. У четвер він рано повертається додому зі школи. Я знаю. Іноді дивлюся, як він виходить з автобуса. Буває, що він має час пограти, але останніми днями надто зайнятий. З ним була його мати — Жозефіна, яка керує кав'ярнею «Маро», і зараз я бачила, що його обличчя червоне, як шовкові саше, підвішені у дверях.

Жозефіна надула щоки.

— Боже, ну й день! — сказала вона, сідаючи на один зі стільців біля стійки. — Ти не уявляєш, яка я була зайнята.

Вона вказала на горнятко гарячого шоколаду на стільниці й спитала:

— Щось залишилось?

Мама всміхнулася.

— Звісно. Ти можеш скуштувати мої свіжі чурос¹ зі смородиновим кулі або шоколадом і розповісти мені всі плітки.

— Це я до тебе по плітки, — сказала Жозефіна, беручи свою чашку шоколаду й додаючи збиті вершки та зефіринки. — Я чула, Нарцис заповів свою ферму Розетті.

— Не всю, — сказала мама, струшуючи коричневим цукром над свіжими чурос. — Лише маленьку діброву, що росте вздовж угідь.

Жозефіна округлила очі.

— Неймовірно. Ти знала? І чому він залишив її Розетті?

Мама знизала плечима.

— Йому подобалася Розетта.

— Що ти збираєшся з цим робити? Продати її?

Мама похитала головою.

— Як я можу? Вона належить їй.

За своїм столиком мадам Монтур досі стежила за мною поверх шоколаду. Пілу так і стояв у дверях, почервонілий та

---

¹ Чурос — іспанська солодка обсмажена випічка із заварного тіста.

нетерплячий. Я помітила, що його волосся підстрижене в якомусь новому модному стилі.

«Скуштуєш чурос? — жестами спитала я. — Вони смачні». Але Пілу лиш похитав головою.

— Мамо, нам треба йти. Я спізнюся.

— Лише хвилинку, — сказала Жозефіна. — Чому б тобі не поговорити трохи з Розеттою? До нього приїзять друзі, — пояснила вона мамі. — Сьогодні день народження його дівчини. Але в нас купа часу. Сідай, Пілу. Розслабся, заради бога. Поїж чурос.

Пілу сів, але не розслабився і не взяв чурос. Я спитала себе, чи він на щось сердиться. Його кольори палали, мов багаття. А тоді я спитала себе, що мала на увазі Жозефіна під «днем народження його дівчини». Пілу не має дівчини.

Я тихо скрикнула по-пташиному, а Бам заgrimів і задзвенів бісерною завісою. Але Пілу не розсміявся, навіть не всміхнувся. Власне, не схоже було, що він узагалі хотів тут бути, і від цього мені стало сумно. Колись ми так дружили, доки він не пішов до ліцею. Я намалювала його сердитим маленьким енотом, який сидить перед іменинним тортом.

Він усміхнувся, а тоді передумав і знову зробив нетерпляче обличчя.

— *Ходімо*, мамо, — сказав він. — Ми спізнаємося!

Жозефіна зітхнула.

— Пробач, Віано. Зайду іншим разом.

А тоді вона встала, навіть не допивши свого шоколаду, а Пілу кинув:

— Бувай, Розетто.

І побіг через площу, закинувши ранець на спину. На мить мені захотілося, щоб він послизнувся на бруківці та вдарився, але натомість я сказала: «БАМ!» — і відвернулась. І побачила, що мадам Монтур уже пішла.

Мама сказала:

— Хлопці іноді бувають дурні.

І налила мені чашку шоколаду.

Я похитала головою. Мені досі було гірко. І я не хотіла ніякого шоколаду. Хотіла побути сама, у моєму гаю, де ніхто мене не побачить і не почує. Я знала, що мама намагається допомогти, але від цього мені чомусь було тільки гірше. Мама не усвідомлює, що я вже не маленька дівчинка. Іноді здається, що мама досі вірить, ніби шоколадом можна владнати все.

6

Четвер, 16 березня

Усе це здається якимось розіграшем. Над Ру, над Мішель Монтур, але здебільшого наді мною, *отче*. Знаю, що не мав би погано відгукуватися про мертвих, але Нарцис завжди був непростою людиною: сухий, як жменя осіннього листа; не прихильник Церкви, але любитель ставити мене в незручне становище.

Я пішов у плавучий будинок шукати Ру, щоб пояснити ситуацію. Він тримає свій човен біля старих чинбарень, у самісінькому кінці Маро. Ця колись переважно занедбана частина містечка Ланскне перетворилася на нову громаду, здебільшого з іммігрантських родин: магрибських, сирійських, північноафриканських та арабських. По всьому бульвару Маро відчинилися крамниці, в яких продаються всілякі харчі. Крамниці під назвами на кшталт «Бакалія “Бісмільях”» і «Супермаркет Беншаркі», а ще без ліку крихітних яток, що торгують скибками кавуна, кокосовим молоком або домашньою самсою в коробках, скрізь накритих різнобарвними шовковими шарфами.

Шарфи, як мені відомо, це такий собі код, за яким визначають пекарку. У Фатімі аль-Джерби — червоний, у її доньки Ясміні — жовтий. Донька Ясміні Мая теж має